

вдавалося, Куліш виявив себе як один із найбільш яскравих послідовників байронічної течії у європейській літературі. У контексті окресленої проблеми окремої уваги заслуговує поезія митця, що може бути предметом подальших наукових досліджень.

Література

1. Байрон Дж. Чайльд Гарольдова мандрівка / Дж. Байрон ; пер. П. Куліша ; передм. і поясн. І. Франка. – Л. : Укр.-рус. вид. спілка, 1905. – 178 с.
2. Вибрані листи Пантелеймона Куліша українською мовою писані / ред. Ю. Луцький. – Нью-Йорк ; Торонто : Укр. в АН США, 1894. – 326 с.
3. Возняк М. Михайо Грабовський про два молодечі твори Панька Куліша / М. Возняк // Діло. – 1935. – 6 лип. – Ч. 176. – С. 4 ; Ч. 177. – 7 лип. – С. 4.
4. Зеров М. К. Твори : у 2 т. / М. К. Зеров. – К. : Дніпро, 1990. – Т. 2. – 601 с.
5. Івашків В. М. Українська романтична драма 30–80-х років XIX ст. / В. М. Івашків. – К. : Наук. думка, 1990. – 142 с.
6. Куліш П. Записна книжка. 1856 р. / П. Куліш // Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. Інститут рукопису (далі – НБУ), ф. 1, № 28436, арк. 1–89.
7. Куліш П. Исправницкая дочка. Малороссийский роман. Автограф. 1858 р. / П. Куліш // НБУ, ф. 1, № 28520, арк. 1–132.
8. Куліш П. Україна. Од початку Вкраїни до батька Хмельницького / П. Куліш. – К. : Тип. ун-ту, 1843. – 95 с.
9. Листи П. Куліша до Олекси Гатцука. 1872–1874 // П. О. Куліш. Матеріали і розвідки. – Л. : [б. в.], 1929. – Ч. 1. – С. 49–72.
10. Лотоцький А. П. О. Куліш та М. П. Драгоманов у їх листуванні / А. Лотоцький. – Прага : Вид-во Укр. філол. т-ва у Празі, 1937. – 14 с.
11. Павличко С. Д. Байрон. Нарис життя і творчості / А. Лотоцький. – К. : Дніпро, 1989. – 198 с.
12. Федоров А. В. Лермонтов и литература его времени / А. В. Федоров. – Львов : Худож. лит., 1967. – 364 с.
13. Щурат В. Філософічна основа творчості Куліша (В 25-ліття смерті письменника) / В. Щурат. – Л. : [б. в.], 1922. – 132 с.

*Кшиштоф Дзіда
(м. Люблін, Польща)*

ZACHODNI STYL ŻYCIA JAKO WZORCOWE “INNE” W POWIEŚCI LUBKA DERESZA “KULT”

Дзіда К. Західний стиль як взірцеве “Інше” в книзі Любка Дереша “Культ”. Роман Любка Дереша “Культ” змальовує образ молодого українця на

початку життєвої дороги, коли формується його свідомість. Така людина завжди хоче бути Іншою серед свого оточення. Спосіб бути Іншим для героя Дереша – це західний стиль життя, як він собі його уявляє. Звідси – його спроби гри з наркотиками та критичне ставлення до життєвих реалій щоденного життя, а наприкінці навіть і до Заходу та канонів західного стилю поведінки.

Ключові слова: свій/чужий, західний стиль життя, молода людина.

Дзида К. “Западное поведение” как образцовое “Другое” в книге Любка Дереша “Культ”. Роман Л. Дереша “Культ” представляет образ молодого украинца в самом начале жизненного пути, когда формируется его сознание. Такой человек всегда хочет казаться Другим среди своего окружения. Способ быть Другим для героя Дереша – это западный стиль поведения, как он его себе представляет. Отсюда его игра с наркотиками и критическое отношение к реалиям ежедневной жизни, а также и к самому Западу и канонам западного стиля поведения.

Ключевые слова: свой/чужой, западный стиль поведения, молодой человек.

Dzida K. Western Style of Life as a Pattern of Otherness in Novel “Kult” by Lubko Deresz. The novel by L. Deresz “Kult” presents picture of young Ukrainian at the beginning of his life road. In that time his self-consciousness is creating. This type of people always want to be different from his surroundings. The way for being different for Deresz’s hero is western style of life, especially way in which he sees it. Origins of his experiments with drugs and critical attitude towards life, in the end even towards West and canons of western behavior is this life style.

Key words: our/stranger, western style of life, young person.

Przedmiotem rozważań niniejszej pracy jest próba przybliżenia świadomości młodego Ukraińca w obliczu cywilizacyjnych wyzwań, oraz poszukiwanie przez niego wzorców zachowań.

Celem artykułu jest przedstawienie podstawowych zagadnień związanych z pojęciem cywilizacji, a także analiza świadomości człowieka stojącego u progu dojrzałości.

Najbardziej ogólny podział między cywilizacjami został zaproponowany przez Feliksa Konecznego – jednego z twórców koncepcji cywilizacji. Rozróżnia on dwie strony – Zachód i całą resztę. “*Pojęcie cywilizacji zachodniej jest o wiele szersze od cywilizacji łacińskiej – dawnej kolebki Zachodu i obejmuje swoim terytorium oprócz wspomnianej wcześniej Europy Zachodniej również obie Ameryki, Australię, Nową Zelandię, Republikę Południowej Afryki, Izrael oraz Japonię*” [2, 17]. Chociaż gdy przyjrzymy się dwóm ostatnim państwom – tym które tak bardzo chcą być kojarzone z kulturą zachodu stwierdzimy jednak, że brak im podstawowych cech które świadczą o tożsamości z zachodem, pomimo

zaadoptowaniu na ich grunt wielu wzorców europejskich ekonomicznych jak i konsumpcyjnych.

We współczesnym świecie Zachód, któremu przyjrzymy się bliżej i tzw. "zachodni" styl życia praktycznie całkowicie zdominował wszystkie dziedziny szeroko pojmowanej kultury oraz postępowo wywiera coraz większy wpływ na inne cywilizacje. Świetnie odnajduje się również na gruncie ukraińskim. Zbierając swoje żniwa głównie wśród młodego pokolenia, a to za sprawą codziennych wartości jakim hołduje Zachód. Wartości te dotyczą kilku sfer naszej działalności i jest to:

1. Konsumpcja – czyli pewien pogląd polegający na uznaniu konsumpcji za jedyny wyznacznik jakości naszego życia.

2. Kultura masowa – wyznacznik nowoczesnych społeczeństw. Jej treści adresowane są do odbiorcy którego określa się mianem masowego. Główną cechą kultury masowej jest wysoka powtarzalność i standaryzacja dzieła.

3. Rozrywka i zabawa – działania mające na celu dostarczenie przyjemności. Rozrywka jest ściśle powiązana z konsumpcjonizmem. W jej skład wchodzi: wyjścia do kina, klubów czy dziesiątki powtarzalnych programów rozrywkowych typu show.

4. Wygląd i zdrowie – wszelkie zabiegi mające na celu uatrakcyjnić nasz wygląd zewnętrzny oraz podnieść naszą sprawność fizyczną.

Ukształtowanie oraz skoordynowane takiego systemu naszych wartości, idące w parze wraz z rosnącymi możliwościami ich spełnienia każe zapytać o genezę mechanizmu cywilizacyjnego. Coraz szybsze tempo życia nie jest trudne do wyjaśnienia i jego źródła należy doszukiwać się w systemie funkcjonowania zachodniej gospodarki. Dlatego pośpiech i szybkość są więc wpisane w istotę naszego życia. *"Wartość czasu objawia się nie tylko w pośpiechu. Także w pragnieniu, by jak najdłużej być młodym. Bo tylko jako młodzi możemy się skutecznie ścigać. Starość jest wolna. A my musimy być szybcy"* [3]. Dlatego współczesne środowisko nie zauważa ludzi przeciętnych i niewyróżniających się z tłumu.

Ze współczesną literaturą sytuacja jest analogiczna. Podczas gdy np. literatura socrealistyczna miała być społecznie zaangażowana, a jej twórcą musiał być koniecznie nauczyciel pouczający całe społeczeństwo. Dzisiaj sprawa ma się zupełnie inaczej. Wszyscy czerpiemy z jednego źródła – w tym wypadku kultury Zachodu. Nie bez znaczenia jest tu także postępujący proces globalizacji prowadzący do coraz większej współzależności między kulturami, czego efektem jest tworzenie się tzw "globalnej wioski".

Przed wieloma współczesnymi społeczeństwami powstaje problem samoidentyfikacji narodowej. Na porządku dziennym są również rozterki przynależności do zachodniego stylu życia czy całej “reszty”. Problem ten widoczny jest głównie w nowo powstałych postkolonialnych społeczeństwach takich jak ukraińskie.

Najbardziej podatną grupą społeczną na nowe trendy jest jak wiadomo młodzież. Dlatego nie bez znaczenia jako przykład posłuży nam Lubko Deresz i powieść “Kult”, gdyż w chwili jej publikacji autor miał zaledwie 17 lat. Dodatkowo świetnie już od pierwszych stron ukazuje zachodni wymiar życia młodego pokolenia. Sam tekst został napisany i wydany w 2001 roku podczas procesu formułowania się nowego społeczeństwa.

Głównym bohaterem jest młody student piątego roku wydziału biologicznego – Jurko Banzaj, który zauważony podczas wyścigu szczurów na studiach, został nagrodzony i skierowany do koledżu żeby wykładać biologię. Pochodzi z typowej rodziny – *“Його тато хотів, щоб син пішов по батькових слідах і став юристом”* [1, 10], ale młode pokolenie nigdy nie zamierzało naśladować swoich rodziców. *“Син, тобто Юрко Банзай, цього аж ніяк не хотів і потайки вирішив ще у восьмому класі, що набагато краще бути сільським вчителем біології, ніж нотаріусом чи ще якоюсь потворою.”* [1, 10] Bohater uosabia wszystkie typowe cechy jakie są najczęściej przypisywane studentom, nie stroni więc od używek, podobnie zresztą jak jego najlepszy przyjaciel *“...Доцє вивчав межі реальності за допомогою спиртних напоїв...”* [1, 11]. Ale “Zachód” to nie tylko pozbawiona sensu, bezwartościowa i niekończąca się pogoń ludzi dążących do osiągnięcia materialnego i zawodowego sukcesu. Z zachodu przyszła do nas również groźna moda na odurzanie się substancjami psychoaktywnymi, głównie wśród środowisk młodzieży i studentów. *“Cywilizacja zachodnia rzuca wyzwanie śmierci. Robi to bez fanfar, ale konsekwentnie i krok po kroku”* [3]. Wszyscy doskonale znamy jaką karierę swojego czasu robiły w Polsce tzw. “dopalacze” czy “курильні суміші” sprzedawane w automatach w większych miastach Ukrainy. Mało tego tolerancyjne w tych sprawach państwa pokroju Holandii cieszą się ogromną popularnością wśród młodzieży, aby ciekawie spędzić długi weekend oraz dodatkowo się rozerwać.

“Kult” jest bez wątpienia powieścią pełną opisów subkultur (które przecież są wyznacznikiem nowoczesnego społeczeństwa), grup towarzyskich, a także narkotycznych wyskoków Banzaja. *“За часи навчання на біологічному факультеті Банзай тричі потрапляв у реанімацію.*

Першого разу це сталося навесні першого курсу. Він намагався синтезувати LSD-25 із певного виду спорині – пліснявого грибка. Коли грибок було проковтнуто, у нього почалося сильне запарочення. ...Після того, як його відкачали вдруге, Банзай дуже довго подумки (і дуже часто – вголос) кляв недбалість усього відділу мікробіології, всіх педантів-аспірантів та всю кафедру з прибиральницями разом узятими. ...Третій раз мало не став для нього фатальним. ...Ніхто з персоналу чи родичів (а їх було всього двоє – тато і бабуся) так і не сказав йому, наскільки близько він зумів підійти до краю” [1, 11].

Zachód w książce obecny jest także w samych nazwiskach głównych bohaterów. I tak nazwisko “Banzaj” pochodzi z Japonii i oznacza “adość, uznanie, pozdrowienie typu: «iech żyje!» hurra!” [4]. Natomiast ukochana Jurka – Darcia Borges przywodzi na myśl Luisa Borgesa – argentyńskiego pisarza i eseistę.

Kolejnym wyznacznikiem i dowodem na wielki wpływ kultury Zachodu na młode formułujące się społeczeństwo jest możliwość zbiorowej manifestacji swoich poglądów. Problem samoidentyfikacji jest obecny szczególnie wśród młodych społeczeństw, zwłaszcza takie jak ukraińskie. Deresz przybliży nam inny imagologiczny wymiar tego problemu z lekkim przymrużeniem oka. “Банзай вийшов із безлюдного парку, прямуючи до порожнього центру. Там, під білою фігурою, судячи з усього – святої Анни, він запримітив децю цікавеньке. Кілька старих людей (по три бабуці на кожну стінку) щось голосно викрикували. Банзай сів на лавку поруч із демонстрацією. Що то був за мітинг, він втямив лише по одній вивісці. «МОСКАЛІ, ДОДОМУ!», писало на білій смужці, склеєній із аркушків креслярського паперу. А під тим гучний підпис: «Районне товариство української мови ім. Тараса Шевченка». Він прислухався до викриків.

– Да как ви смеете??? Как ви можете быть такими? Ви не можете запретить нам разговаривать на украинской мове! – вигукнула одна з демонстранток з-під затінку транспаранта.

– Да? Не можем? А как ви смеете называть рускую нацию на Украине национальной меншиной? Га? Как вааще а рускай нації можна гаварить таким тонам? Да великій рускій народ нікагда не бил і нікагда не будить национальной меншиной! Нікагда! Ні в какой стране! Нікагда!” [1, 36] Autor świetnie ukazuje nam absurdalność takiej sytuacji poprzez ironiczny ton wypowiedzi oraz sam język jakim

posługują się ludzie biorący udział w manifestacji – obydwie grupy rozmawiają przecież takim samym surżykiem.

Banzaj jak każdy z nas ma swoje problemy, przeżywa pierwsze miłości niekoniecznie udane, ma głowę pełną szalonych pomysłów. Jest w nim jednak coś co nie pozwala nam postawić znaku równości między nim a jego rówieśnikami. Nie możemy go przez to zakwalifikować do świata ślepo zmierzającego za modą zachodu. I tak główny bohater słucha starego rocka, czyta dobre książki oraz wyśmiewa wszystkich miłośników muzyki pop. A razem z jego ulubioną uczennicą Darcją Borges oraz dwoma zaprzyjaźnionymi z nimi uczniami wywrotowcami wystawiają razem performance, dający wyraz niechęci do homogenizacji kultury. *“Хлопці почали грати в незначний дисонанс; руки Дарці легко пурхали по її тілу, рухи її заворожували. Банзай замовк і жбурнув книжечку з Тичиною до унітазу. Із шухляди стола витяг запальничку й купу газет; по черзі підпалював і кидав до кібля різного роду «Факти», «Нострадамус», «Український шляк», «Белая калдунья», «Високий замок», «Ванта» та іншу жовту бульварну читанину, котра горіла на диво яскравим полум'ям”* [1, 106].

W ten sposób Deresz protestuje przeciwko surowej ukraińskiej teraźniejszości. Autor nie miał na myśli wyłącznie kolorowej prasy. Takim samym “jaskrawym płomieniem” płoną wszystkie inne realia jego codziennego życia z jakimi sam nie może się pogodzić i stara się z nimi walczyć swoim nietypowym niby zachodnim zachowaniem. Jednocześnie nie jest prawdziwym adeptem Zachodu. Ironicznie przedstawiając w swoich “performansach” niby zachodnie obyczaje pozostaje przy tym jednak całkowicie sobą.

“Kult” jest bez wątpienia pewnym odbiciem szarej rzeczywistości, czyli gorzką satyrą wszystkich realiów codziennego życia z jakimi musi się zmagać ukraińska młodzież. Autor przede wszystkim za cel obrał sobie piętnowanie wszelkiego rodzaju postaw obyczajowych, politycznych, a także ustalonych schematów literackich.

Література

1. Дереш Л. Культ / Любко Дереш. – Л., 2001.
2. Kaniewicz J. Wprowadzenie do historii cywilizacji Wschodu i Zachodu / J. Kaniewicz. – Warszawa, 2003. – S. 400.
3. Kwaśniewski J. Cywilizacja zachodnia i czas / J. Kwaśniewski. – Warszawa, 2007.
4. [w:] <http://pl.wikipedia.org/wiki/Banzai>